

Alfred Rosenberg se narodil 12. ledna 1893 do protestantsko-liberální rodiny v estonském Revalu (dnešní Tallinn), který byl od roku 1346 po dvě stě let državou řádu Německých rytířů a později se stal jedním z měst Hansy. Jako kluk rád maluje a kreslí a je mu teprve patnáct let, když se poprvé začíná do knihy Houstona Stewarta Chamberlaina „Základy 19. století“. Po střední škole studuje architekturu na technice v Rize, kde je členem Burschenschaftu (vysokoškolského spolku), pro který už také přednáší – např. o indické filosofii nebo židovské otázce. Když je za první světové války řížská vysoká škola i s profesory a studenty přeložena do Moskvy, naučí se Rosenberg plynule rusky a seznamuje se s klasiky ruské literatury stejně dobře jako s ruským prostředím v době bolševické revoluce... Poté, co na podzim 1918 německá vojska obsadila Reval-Tallinn, vrací se teď již diplomovaný inženýr architektury do rodného města, aby se tam jako dobrovolník přihlásil do armády. Odmítnou ho – podvkrát – s tím, že v zabrané zemi nemohou přihlídnout k neznámým dobrovolcům; začíná tudíž učit na tallinnském gymnáziu. 11. listopadu však Německo kapituluje. Rosenberg na tuto tragédii reaguje proslovem v domě Hansy: mluví k důstojníkům a vojákům, „poraženým vítězům“, o marxistickém nebezpečí, o židovském peněžním vlivu. A má velký úspěch; ještě téže noci odjíždí do Berlína, kde vidí návrat *prodaných*, ale neporažených německých vojsk. Z Berlína pokračuje do Mnichova, kde to vře bolševickým převratem. Rosenberg tu prý přistoupí k jednomu ze vzrušeně roklujících hloučků a říká: „Víte, co je to bolševismus? Já to vím, přicházím z Ruska!“ A zapojuje se do bojů proti rudé revoluci: mluví k davu, navrhuje plakát na demonstraci – „Proti bolševismu, za německého dělníka!“. K básníku a dramatikovi Dietrichu Eckartovi, prvnímu šéfredaktoru listu *Völkischer Beobachter*, přichází s otázkou, zda nepotřebuje „bojovníka proti Jeruzalému“ – a je se smíchem přijat. S Gottfriedem Federem, Rudolfem Hessem a dalšími kamarády navštěvuje společnost Thule. Roku 1919, po Hitlerově přednášce v mnichovské pivnici s vpravdě symbolickým názvem *Zum deutschen Reich* přichází první osobní setkání s budoucím vůdcem. V rozhovoru o dějinných otázkách poznávají svou duchovou stejnosměrnost a shodnost svých bojových cílů. Od toho dne je mladý „Balt“ nejbližším spolupracovníkem „Rakušana“ Adolfa Hitlera.

*Meinem Vaterlandes Werner Krieffen
mit Engl. Gen. A. Rosenberg
München, den 19. 11.*

Je tak při pouličních bojích v Koburgu, kde národní socialisté r. 1922 pořádají první velkou manifestaci. S revolverem v ruce uvádí Hitlera do sálu jiné proslulé mnichovské pivnice (Bürgerbräukeller), a příští den je při pokusu o národně-socialistický převrat u vojenského pomníku Feldherrnhalle. Dělí se s Eckartem o redakci *Völkischer Beobachter*, což je tehdy čtyřstránkový týdeníček; v únoru 1923 se stane jeho vedoucím redaktorem a přemění list v deník; po neúspěchu listopadového puče, vynuceném rozpuštění strany, odsouzení Adolfa Hitlera k pětiletému žaláři (z něhož je ovšem propuštěn již v prosinci roku 1924) zůstává list zakázán až do března 1925, kdy byla – v únoru – znovu ustavena i strana; po dobu zákazu píše do náhradních listů *Der Weltkampf* a *Großdeutsche Zeitung*; poté se stává znovu šéfredaktorem „Lidového pozorovatele“ a je jím i v roce 1933 po „převzetí moci“, kdy se

redakce stěhuje do Berlína.

Hned od počátku svého „mnichovského období“ se zároveň soustavně vzdělává v mnoha oborech. Ve dvacátých letech také píše a uveřejňuje několik knížek a sešitů o židovství, bolševismu a zednářství, r. 1923 první programatický spis *Wesen, Grundsätze und Ziele der NSDAP* (Podstata, zásady a cíle Národně-socialistické dělnické strany), aktuální politické polemiky, ale také poctu duchovnímu otci – Houstonu Stewartu Chamberlainovi. Je hostem na protizidovských sjezdech v Budapešti a nedaleko Lucernu (1927–1928), je na „politickém poslání“ v Londýně (1931), jakožto host římské královské akademie mluví „o krizi a obrození Evropy“ na Evropském kongresu (1932). V roce 1929 zakládá Kampfbund für deutsche Kultur (Bojový svaz po německou kulturu), v jehož předsednictvu jsou např. pedagog dr. Rudolf Bode, vydavatelé Hugo Bruckmann a J. F. Lehmann, profesori Philipp Lenard (fyzika), Othmar Spann („filosofická sociologie“) či Paul Schultze-Naumburg (architektura). Od roku 1930 je říšským poslancem a zasedá v zahraničním výboru. Prvního dubna 1933 je jmenován vedoucím zahraničně-politického úřadu NSDAP (Aussenpolitisches Amt, APA), který zve hosty ze zahraničí a seznamuje je s národně-socialistickou ideologií a světonázorem. Již za první rok trvání má APA deset tisíc návštěvníků, pořádá pravidelné večery pro novináře a diplomaty, na nichž hovoří sám Vůdce či členové říšské vlády; *par distance* oslovuje vědce a umělce z celého světa. To vše je Rosenbergovo organizační dílo. Kromě toho přejímá patronát nad Nordische Gesellschaft (Severská společnost) pro rozvoj německo-skandinávských vztahů na bázi studia společného původu. V lednu 1934 jej Vůdce pověřuje dohledem na „veškeré světonázorové školení a výchovu národně-socialistického hnutí“, což mj. znamená, že Rosenberg jakožto Reichsleiter (Říšský vedoucí) udílí z vlastní svrchovanosti příkazy všem organizacím strany a dosazuje do nich své zástupce, odpovědné jen jemu (obdobně panovníci dosazovali své úředníky na panství či do měst s partikulárními právy, přičemž ani tehdy nebylo možné vyloučit kompetenční spory), a vyskytl-li se uvnitř takové organizace rozpor v nazírání na nějakou kulturní otázku, rozhodl s konečnou platností Alfred Rosenberg. Po celou dobu zároveň vycházely jeho knihy (např. soubory proslovů a článků *Blut und Ehre* I. až III., *Tradition und Gegenwart* aj.); jako pravý faustovský polyhistor se rovněž stává prvním nositelem Národní ceny pro vědu a umění, kterou Adolf Hitler založil v roce 1937 jako ekvivalent mezinárodní ceny Nobelovy. V odůvodnění stojí: „Alfred Rosenberg pomohl svými spisy měrou nadmíru vynikající vědecky a intuitivně založit a upevnit národně-socialistický světonázor.“ K tomu na prahu třetího válečného roku přistoupila bezprostřední politická výkonná moc – v listopadu 1941 je Vůdcem jmenován říšským ministrem pro obsazená území na východě. Tento poslední vzestup znamená vrchol, po němž následuje již jen sestup a nakonec pád. S ustupující německou frontou a stupňující se válkou ztrácí tato výkonná funkce na významu, na mnohá nepochopení (včetně Vůdce) naráží také Rosenbergovo úsilí co nejdříve a nejvíce zapojit do bojů proti židovskému bolševismu slovanské dobrovolníky (což s sebou nese např. příslib nezávislého ukrajinského státu atd.); [1] do popředí nutně vystupují vojevůdci, pragmatici, byrokrati. [2] Krátce po konci války je Alfred Rosenberg zatčen spojeneckými vojáky v jedné nemocnici a 16. října 1946 v Norimberku odsouzen, oběšen a spálen. Svému světonázoru zůstal věrný do poslední chvíle. Na smrt šel prý vzdorně a beze slov.

Poznámky

1. K tomu např. Miroslav Tejchman, *Ve službách Třetí říše: Hitlerovy zahraniční jednotky*, Praha 1999, s. 124 až 127, s. 164–165, s. 183; Stanislav A. Auský, *Dobrovolníci a druhá světová válka*, 2007, s. 96, s. 113, 115.

Srov. také Ettore Vernier, *Dobrovolníci za Evropu. Waffen SS a evropský nacionalismus*. Stručný souhrn evropských koncepcí Říše zde na s. 12 až 17. Podrobněji k Rosenbergovým plánům na poválečný *cordon sanitaire* mezi asijským Ruskem (za Uralem) a Velkoněmeckou říší, který by tvořily baltské a slovanské národy s různým stupněm autonomie Franz W. Seidler, *Avantgarde für Europa: Ausländische Freiwillige in Wehrmacht und Waffen-SS*, 2004, s. 17–19, 361. Tato koncepce byla s koncem války ovšem v rozporu s tou částí německé „proslovanské lobby“, která podporovala „velkoruské řešení“ generála Vlasova.

2. Svými útoky na církve nebo stavěním instituce mužských spolků nad instituci rodiny patřil Rosenberg v NSDAP k radikálům od samého počátku. Právě jeho prostřednictvím také strana navázala kontakty s částí ukrajinské emigrace kolem hejtmána Skoropadského už ve 20. letech. Přes ruské bělogvardějce vstoupili prý tehdy do kontaktu s Rosenbergem také čeští „kurýři“ Národní obce fašistické, viz Tomáš Pasák, *Český fašismus a kolaborace 1922–1945*, Praha 1999, s. 89–90.

Literatura

K Hitlerovu vztahu, resp. kritice Rosenberga srov. např.:

Henry Picker, *Hitlerovy rozhovory u kulatého stolu*, Frýdek-Místek 2005, s. 52 (k zájmu o germánské pohanství), s. 208 (k pojetí dějin), s. 267 (kontroverze ohledně „Mýtu“), s. 544–545 (k proticírkevním výpadům).

Hermann Rauschning, *Mluvil jsem s Hitlerem*, Praha 1946, s. 267n (o přeměně masové strany ve vybraný řád).

J. P. Stern, *Hitler: vůdce a lid*, Praha 1992, s. 84 („zásadní střet s klérem až po vyhrané válce“).

Ernst Nolte, *Fašismus ve své epoše*, Praha 1998, s. 495 (Rosenbergova snaha chránit národy východní Evropy), s. 464 (jeho „slabost pro Ukrajince“), s. 428 („Hitler jako ideolog blíže Maurassovi než Rosenberg“). S. 422 („Eckart jako vychovatel“).

Timothy W. Ryback, *Hitlerova soukromá knihovna*, Praha 2010, s. 123–129.

K Rosenbergově kritice hitlerismu:

Alfred Rosenberg, *Letzte Aufzeichnungen: Ideale und Idole der National-sozialistischen Revolution*, Göttingen 1955.

Alfred Rosenberg, *Großdeutschland: Traum und Tragödie* (Rosenbergs Kritik am Hitlerismus),

München 1975.

Více k protikřesťanské polemice v Říši:

Walter Kunneth, *Antwort auf den Mythos: Die Entscheidung zwischen dem nordischen Mythos und dem biblischen Christus*, Berlin 1935.

Wilhelm Florin, *Rosenbergs Mythos und evangelischer Glaube* (Ein Gemeindevortrag), Gütersloh 1935.

Wilhelm Brachmann, *Alfred Rosenberg und seine Gegner*, München 1938.

Günther Seraphim (ed.), *Das politische Tagebuch Alfred Rosenbergs 1934-1935 a 1939-1940*, München 1964.

Vykladači a popularizátoři „Mýtu“ v Říši:

Otto Gros, *Erläuterungen zum Mythos des 20. Jahrhunderts*, München 1939.

Harry Grießdorf, *Unsere Weltanschauung. Gedanken über Alfred Rosenberg: Der Mythos des 20. Jahrhunderts*, Berlin 1941.

F. Th. Hart, *Alfred Rosenberg: Der Mann und sein Werk*, München 1942.

Alfred Bäuml, *Alfred Rosenberg und des Mythos des 20. Jahrhunderts*, München 1943.

K polykratickému charakteru Říše:

Richard Bollmus, *Das Amt Rosenberg und seine Gegner*, Stuttgart 1970.

Paul Ortwin Rave, *Kunstdiktatur im Dritten Reich*, 1949.

Nejnověji k Rosenbergovi:

Ernst Piper, *Alfred Rosenberg: Hitlers Chefideologe*, München 2005.